

Министерство образования Республики Беларусь
Учреждение образования
«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»
Исторический факультет

**БЕЛОРУССКАЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТЬ:
ИСТОКИ, СТАНОВЛЕНИЕ, РАЗВИТИЕ. IX–XXI вв.
(К 100-летию провозглашения БССР)
Материалы
II Республиканской научно-практической конференции
Минск, 21 декабря 2018 г.**

Минск, 2019

Рекомендовано
советом исторического факультета
УО «Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка»

Редакционная коллегия:

кандидат исторических наук, доцент А. В. Касович (отв. ред.);
кандидат исторических наук, доцент С. П. Шупляк;
кандидат исторических наук, ст. преподаватель В. А. Йоцюс;
кандидат исторических наук, преподаватель И. Н. Трестьян.

Белорусская государственность: истоки, становление, развитие. IX–XXI вв. (К 100-летию провозглашения БССР) : материалы II Респ. науч.- практ. конф., Минск, 21 декабря 2018 г. / редкол.: А. В. Касович (отв. ред.) [и др.]. – Минск : РИВШ, 2018. – с.

В сборнике представлены актуальные материалы исследований, посвященные проблемам белорусской государственности в историческом, социально-культурном и геополитическом аспектах. Адресуется преподавателям, аспирантам и студентам вузов.

4 сакавіка 1917 г. у Горках стала вядома аб тым, што царызм паў. 5 сакавіка ў клубе сельскагаспадарчых устаноў быў сабраны сход. Выкладчыкам вучылішча С. Г. Цітовічам быў зачытан склад Часовага ўрада і яго дэкларацыя. Затым быў абраны выканаўчы камітэт. На наступны дзень выканаўчы камітэт абраў старшыней выканкама С. Г. Цітовіча. На гэта пасяджэнне прыйшлі прадстаўнікі ад горацкіх навучальных устаноў і патрабавалі, каб у склад выканкама былі ўключаны 6 чалавек (па два ад кожнага вучылішча). Такую прапанову падтрымалі, камітэт быў сфарміраваны з 21 чалавека. На гэтым жа пасяджэнні была распушчана паліцыя. Замест яе была створана міліцыя ў склад якой увайшлі і вучні сельскагаспадарчых устаноў Горак [1, с. 120].

На працягу сакавіка 1917 г. адбываліся маніфестацыі і мітынгі. Так, 10 сакавіка ў атаквай зале каморніцка-земляробчага вучылішча адбыўся мітынг, пасля якога было сабрана 112 рублёў, якія былі адпраўлены ва Усерасійскі саюз гарадоў, які пасылаў падарункі салдатам. 22 сакавіка ў Горках былі праведзены выбары камісара. На гэтыя выбары ў Горкі прыехаў С. М. Пракаповіч (будучы міністр Часовага ўрада). Камісарам Часовага ўрада быў выбраны выкладчык земляробчага вучылішча І. Красікаў, у будучым прафесар Горацкага сельскагаспадарчага інстытута. Праз месяц міліцыя з навуэнцаў была распушчана. Не праводзілі ў жыццё і іншыя рэвалюцыйныя пераўтварэнні. Газета "Известия Петроградского Совета" 15 красавіка 1917 г. паведамляла, што ў Горацкім павеце прыхільнікі старога рэжыму вядуць контррэвалюцыйную агітацыю супраць устанавлення новых парадак [1, с. 121].

На працягу лета – восені 1917 г. у Горках актыўна дзейнічалі павятоваыя арганізацыі партыі большавікоў, эсэраў і кадэтаў (канстатцыйных дэмакратаў). Апошняя налічвала больш за 24 членаў. На чале яе стаяў выкладчык земляробчага вучылішча С. Г. Цітовіч (у 1960 годзе ён, кандыдат педагагічных навук, выдаў у Горках кнігу "Горы-Горецкія земледельчыескі институт").

Цікава, што ў гэты цяжкі час новыя ўлады, грамадскія арганізацыі займаліся не толькі палітычнымі справамі. Так, 26 верасня прадстаўнікі палітычных, грамадскіх і прафесійных арганізацый вырашылі стварыць у Горках "Народны ўніверсітэт". На 15 кастрычніка планавалі сабраць агульны сход для разгляду Статута таварыства. Аднак, такі ўніверсітэт так і не быў адкрыты [1, с. 122-123]. Такім чынам, аналізуючы дзейнасць горацкіх навучальных устаноў, неабходна адзначыць, што рэвалюцыйная падзея лютага 1917 г. пацягнулі за сабой шэраг наступстваў неадназначнага характару. З аднаго боку, лютаская рэвалюцыя разняволіла ініцыятыву выкладчыкаў і навуэнцаў, дазволіла ім адыгрываць значную ролю ў грамадскім жыцці. Абмеркаванне актуальных пытанняў функцыянавання навучальных устаноў набыло адкрыты характар і шмат у чым паўплывала на іх развіццё. У праграмах выкладання асобных прафесійных навучальных устаноў упершыню з'явілася нацыянальная спецыфіка. З другога боку, лютаская рэвалюцыя прывяла да дэзарганізацыі нармальнага ходу вучэбна-выхаваўчага працэсу, развіццю мітынгавай стыхіі (праўда, у значна меншай ступені, чым у 1905-1907 гг.) адбывалася далейшае пагаршэнне матэрыяльнай базы навучальных устаноў, становішча выкладчыкаў і навуэнцаў. Адною рэвалюцыйнай рыторыкі было недастаткова для вырашэння важных праблем.

Літаратура

1. Ліўшыц, У. М. Горкі: старонкі гісторыі. / У. М. Ліўшыц – Мінск: Красікапрынт, 2007. – 312 с.
2. Знаменский, С. Средняя школа за последние годы. Ученические волнения 1905–1906 гг. и их значение. Общий очерк и материалы. / С. Знаменский – СПб., 1904.
3. Новик, Н. Е. Революционные события начала XX в. и деятельность профессиональной школы Беларуси / Н. Е. Новик // Веснік БДУ. – Серыя 3. – 2009. – № 2. – С. 14–19.
4. Белорусская сельскохозяйственная академия. 150 лет. Краткий очерк истории и деятельности. – Мінск: «Ураджай», 1990. — 277 с.
5. Большевики Белоруссии в период первой русской революции 1905–1907 гг. // НАРБ. – Фонд 1440. – Воп. 3. – Спр. 29.

СУТНАСЦЬ І СТРУКТУРА СВЯТОЙ ІМШЫ У РЫМА-КАТАЛІЦКАЙ ЦАРКВЕ НА БЕЛАРУСІ ПАВОДЛЕ КАНСТЫТУЦЫІ "SACROSANCTUM CONCILIIUM" ДРУГОГА ВАТЫКАНСКАГА САБОРУ

Доўнар А.М. (3 курс, гіст. ф-т), нав. кір. – Корзюк А.А. (канд. пед. навук, дац.), БДПУ, Мінск

У сучасным каталіцтве існуюць розныя традыцыі і звычаі, якія ўвогуле супярэчаць асноўным дагматам, дэкларацыям, законам і канстытуцыям, якія былі зацверджаны папам рымскім Паўлам VI адносна літургічных і дагматычных форм каталіцкага Касцёла, запісаных у Ватыканскіх палажэннях і дэкратах святых айцоў. Праблемамі Літургіі з'яўляліся: нетрадыцыйны падыход да правядзення Святой Імшы, адсутнасць агульнай мовы пры правядзенні Літургіі і Сакрамэнталіяў, мясцовыя і рэгіянальныя традыцыі, якія супярэчаць літургічным нормам і г.д. На Другім Ватыканскім Саборы пасля зацвярджэння 4 снежня 1963 г. папам Паўлам VI канстытуцыі "Sacrosanctum Concilium" ("Пра святыню літургію") каталіцкі Касцёл пачынае актыўную практыку служэння па новапрынятай канстытуцыі, якая прадугледжвала рэарганізацыю і рэфармацыю ўсёй літургіі Касцёла. Калі святы Сабор паставіў сабе мэты па сааблівым клопаце і аднаўленні Літургіі, святых айцоў Касцёла пачалі рэалізацыю новазацверджанай канстытуцыі. Асноўнай мэтай

змянення літургічных форм Святой Імшы з'яўлялася перагляд структуры да больш сучаснага выгляду, каб вернікі больш паважна адносіліся і як мага больш прымалі ўдзел у літургіі.

Асноўнымі палажэннямі да канстытуцыі "Sacrosanctum Concilium" з'яўляліся: агульныя прынцыпы аднаўлення і развіцця Святой Літургіі, сутнасць святой Літургіі і яе значэнне ў жыцці Касцёла, літургічнае выхаванне і актыўны ўдзел у літургіі, аднаўленне Святой Літургіі, нормы, якія вынікаюць з сутнасці Літургіі як дзеяння іерархічнага і ўласцівага супольнасці, нормы, якія вынікаюць з дыдактычнага і пастырскага характару Літургіі, нормы дастасавання Літургіі да характару і традыцыі народаў, развіццё літургічнага жыцця ў дыяцэзіі (епархія) і парафіі, развіццё літургічнага пастырства, таямніца Найсвяцейшай Эўхарыстыі, іншыя Сакрамэнты і Сакрамэнталіі, Божы афіцыі, літургічны год, сакральная музыка, сакральнае мастацтва і літургічныя прыналежнасці. Агульнымі нормамі канстытуцыі пра святую Літургію па сённяшні дзень з'яўляюцца: права кіраваць святой Літургіяй належыць выключна касцёльнай уладзе, а менавіта Апостальскай Сталіцы і, згодна з нормамі права, біскупам [3, с. 19]; у лацінскіх абрадах захоўваецца выкарыстанне лацінскай мовы, за выключэннем выпадкаў, вызначаных мясцовым правам [3, с. 23]; пры захаванні сутнаснай еднасці рымскага абраду трэба дапусціць апраўданая адрозненні і дастасаванні да розных супольнасцяў, рэгіёнаў і народаў, асабліва на місіях, а таксама пры пераглядзе і выпраўленні літургічных кніг [3, с. 24]. Асобае месца у Касцёле займае Эўхарыстыя, якая ўваходзіць у Сем Сакрамэнтаў Касцёла, што паказана ў рэкамендацыях да ўдзелу ў святой Імшы, калі пасля Камуніі святара вернікі спажываюць Цела Бога з той самай Ахвярай. Таму, каб ахвяра Святой Імшы дасягнула менавіта поўнай пастырскай і літургічнай дасканаласці таксама праз абрадавую форму, Святы Сабор, прымаючы пад увагу Імшу, што цэлебруецца асобай, якая была высвечана як намеснік Бога на зямлі з удзелам вернікаў, асабліва ў нядзелі, святочныя дні і календарныя ўрачыстасці каталіцкага Касцёла, вырашае пераглядзець парадак і структуру Імшы так, каб больш выразна выяўляўся ўласны характар яе канкрэтных частак і іх узаемасувязь, а таксама каб аблегчыць вернікам святны, пабожны і актыўны ўдзел у літургіі. З гэтай мэтай абрады неабходна спрасіць да максімальнага ўзроўню, дакладна захоўваючы іх сутнасць; трэба скасаваць тое, што з цягам часу стала паўторам ці дадаткам без асаблівай карысці, неабходна вярнуць згодна з даўняй традыцыяй айцоў Касцёла, калі гэта будзе карысна ці неабходна [3, с. 27-28]. Захоўваючы вызначаны Трыдэнцкім Сабарам (1545-1563 гг.) дагматычныя і літургічныя прынцыпы, у выпадках, акрэсленых Апостальскай Сталіцай і Святым Пасадам, біскуп можа дазволіць Святую Камунію пад дзвюма постацамі як дыяцэзіяльнаму духавенству і кансэкраваным асобам (асобы, якія жывуць манаскім жыццём у супольнасці манаскага ордэну), так і свецкім, напрыклад тым, якія ў дадзенай Імшы атрымалі пасвячэнне ці далі манаскія абяцанні, або новаахрышчаным на Імшы, якая адбываецца пасля іх хросту [1, с. 698-699]. Калі браць за прыклад Сакрамэнт Эўхарыстыі, то раздзел III канстытуцыі "Таямніца Найсвяцейшай Эўхарыстыі" гаворыць, што прыносячы беззаганную Ахвяру не толькі праз рукі святара, але разам з ім, яны павінны вучыцца прыносіць у ахвяру самі сябе і праз пасрэдніцтва Хрыста з кожным днём удасканалвацца ў еднасці з Богам і паміж сабой [2, с. 564-565].

На Другім Ватынскім Саборах была прадстаўлена новая структура Святой Імшы, якая ўжываецца і па сённяшні дзень у Рыма-Каталіцкай Царкве. Святая Імша складаецца з дзвюх частак, а дакладней з Літургіі Слова і Эўхарыстычнай Літургіі, якія даволі-такі цесна звязаны між сабой. Але сучасны Каталіцкі Касцёл выдзяляе 4 часткі Святой Імшы, якая выглядае наступным чынам:

I. Уступныя абрады:

1) Уваход. Звычайна адбываецца ўваход святара разам з прыслужоўваючымі ў касцёл. Гэта можа быць як звычайны, так і ўрачысты ўваход; 2) Вітанне алтара і сабранага народу; 3) Знак крыжа; 4) Прывітанне вернікаў і ўводзіны; 5) Чын пакаяння (вылучаюць чатыры спосабы здзяйснення чыну пакаяння. Першы – *Confiteor* (спавядаюся), другі – дыялог паміж вернікамі і святаром "Змілуйся над намі, Пане", трэці – "*тропаеae Kyrie*", гэта чытаны або спяваны патройны заклік); 5) Гімн "Хвала на вынях Богу"; 6) Калекта (малітва дня).

II. Літургія Слова:

1) Першае чытанне (чытаецца ўрывак са Старога Запавету); 2) Рэспансарыйны псалм; 3) Другое чытанне (чытаецца ўрывак з Новага Запавету); 4) Акламацыя "Аллелюя" (спяваная акламацыя, злучаная з вершам, узятым з Евангелля дадзенага дня) і верш перад Евангеллем; 5) Евангелле; 6) Гамілія або прапаведзь (тлумачэнне нейкага аспекту чытання Святога Пісання або іншага тэксту, узятага з Парадку Імшы ці з уласных Імшаў з дня, у залежнасці ад цэлебраванай таямніцы або асаблівых патрэб слухачоў); 6) Вызнанне веры; 7) Малітва вернікаў.

III. Эўхарыстычная Літургія:

1) Прыгатаванне дароў; 2) Малітва над дарамі; 3) Эўхарыстычная малітва (3.1. *префацыя*. Утворана ад познелатінскага дзеяслова *praefico* – "прамаўляць уступнае слова". У рымскім Імшале змашчана восемдзесят шэсць *префацыяў*, дастасаваных да розных літургічных перыядаў, святая і інш. Кожная *префацыя* падзяляецца на тры часткі: I – *уводзіны* ("Сапраўды, годна гэта і справядліва..."); II – *заахвочванне* да падзякі, у якім згадваюцца розныя збавучыя падзеі ("Ты ў любові Тваёй стварыў чалавека...", "Яго, уцелаўленага ад Духа Святога і народжанага з Панны

Марыі, Ты паслаў нам як Збаўцу і Адкупіцеля...”, “Ён узышоў на неба і, седзячы праваруч Цябе, спаслаў на ўсыноўленых дзяцей Тваіх абяцанне Духа Святога...”); III – пераход ад акламацыі “Святы” (“Таму з анёлаі і з усімі святымі мы праслаўляем Цябе, разам з імі ўсклікаючы...”); 3.2. *акламацыя “Святы”* (слеў); 3.3. *эпіклеза* (кароткая малітва, заклікі, праз якія Касцёл просіць моц Духа Святога асвятціць дары, прынесеныя людзям, каб яны сталі Целам і Крывёю Хрыста); 3.4. *кансэкрацыя* (перамяненне хлеба і віна ў Цела і Кроў Хрыста); 3.5. *анамнэза* (малітва-каментар да таго, што адбылося і што здзяйсняецца на алтары); 3.6. *ахвяраванне*; 3.7. *малітва заступніцтва*; 3.8. *заклучная даксалогія* (здзяйсненне ўслаўлення Бога, якой народ адказвае акламацыяй “Амен”); 4) Абрад Камуніі; 5) Малітва Панскай (Ойча Наш); 6) Абрад спакою; 7) Ламанне хлеба; 8) Камунія (Прычасце); 9) Малітва пасля Камуніі.

IV. Абрад заканчэння:

1) Благаслаўленне; 2) Рассыпанне народу; 3) Ушанаванне алтара.

Такім чынам, каталіцкі Касцёл на працягу часу пачынаючы ад Другога Ватыканскага Сабору і па сёняшні час працягвае рэалізацыю па прыняццю агульнапрынятых норм канстытуцыі згодна з кананічным правам Ватыкана. Пра канстытуцыю “Sacrosanctum Concilium” гаворыць Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч: “Каталіцкі Касцёл, які адраджаецца ў Беларусі, мае патрэбу ў рэлігійнай літаратуры не толькі тэарэтычнага, але таксама практычнага зместу. Асабліва гэта датычыць пытанняў, якія звязаныя з літургічнымі цэлебрацыямі, таму што, паводле Другога Ватыканскага Сабору, “ўсякая літургічная цэлебрацыя як справа Хрыста Святара і Яго цела, якім ёсць Касцёл, - гэта першаснае сакральнае дзеянне, з плённасцю якога па ступені і вартасці не зраўняецца ніякае іншае дзеянне Касцёла” (Канстытуцыя пра святую літургію Sacrosanctum Concilium, 7). План літургічнай рэформы з’яўляецца першым з разгледжаных асноўных дакументаў Другога Ватыканскага Сабору, які абвешчае падставы літургічнага аднаўлення, робячы акцэнт на Біблію і пастырскія тэмы. Дакумент быў прыняты на другой сесіі Сабору 4 снежня 1963 г. Таму, трэба сказаць, што ўсялякае літургічнае дзеянне, якое адбываецца ў Рыма-Каталіцкай Царкве, павінна суправаджацца згодна з прынятымі параграфамі канстытуцыі, і праводзіцца святарамі свядома і толькі выключна з прыказаннямі і дэкрэтамі Другога Ватыканскага Сабору.

Літаратура

1. Sess. XXI, Doctrina de Communionem sub utraque specie et parvulorum, capp. 1-3, cann. 1-3: CONCILIIUM TRIDENTINUM, ed. cit., t. VIII, pp. 698-699.
2. S. CYRILLUS ALEX., Commentarium in Iohannis Evangelium, lib. XI, capp. XI-XII: PG 74, 557-565, praesertim 564-565.
3. Дакументы Другога Ватыканскага Сабору. – Мінск : Про Хрысто, 2008. – 647 с.

ФРОНТОВАЯ ЖИЗНЬ СОЛДАТА ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ В ПИСЬМАХ И ТЕЛЕГРАММАХ

Дубяго М.С. (1 курс, ф-т соц. пед. тех.), науч. рук. – Ратко А.Ф. (канд. ист. наук, доц.), БГПУ, Минск

Первая мировая война явилась величайшей трагедией для многих народов, в том числе и для белорусов: наши этнические земли стали одним из эпицентров этого глобального вооруженного конфликта начала XX века. В то время Беларусь была регионом Российской империи и не являлась самостоятельным участником войны. На 1 января 1914 г. на ее территории (губернии Виленская, Витебская, Гродненская, Могилевская, Минская и часть Ковенской) проживало 7515,1 тыс. человек, или приблизительно 5,9% тогдашнего населения России, но именно на белорусской земле во многом решался исход той войны [1, с. 57].

Эта война стала событием огромного значения в истории человечества. По своим масштабам и последствиям она не имела себе равных во всей предыдущей истории. Она длилась 4 года 3 месяца и 10 дней (с 1 августа 1914 по 11 ноября 1918 гг.), втянув в свою орбиту 38 государств с населением 1,5 млрд. человек, что составляло в тот период три четверти населения земного шара. Военные действия развернулись на обширных сухопутных и морских театрах, велись они с помощью новейших по тому времени средств вооруженной борьбы. Война унесла жизни 10 млн. человек убитыми. Это больше, чем погибло во всех европейских войнах за предыдущие тысячу лет. Кроме того, она оставила 20 млн. раненых и калек. Таков ее кровавый итог. Безусловно, война оказала большое влияние на весь ход истории [2, с. 307].

Во многих исследованиях Первая мировая война рассматривается с точки зрения статистических данных и обобщенных исследований событий войны. Эта же работа ставит своей целью рассмотреть письма одного из участников военных действий.

Первая мировая война дала небывалое число пленных – 7 миллионов человек. Половину потерь Русской армии составили пленные (более 2,4 млн.), каторжный труд, издевательства, голод делали свое дело - в плену в годы Первой мировой войны погибло более 500 тысяч человек. Для этой работы были использованы письма участника военных действий Луки Ивановича Маркевича, прадеда вилейчанки Врублевской Натальи Александровны.